

ادبیات عمومی و تجربی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی و علمی غزته‌در .

جلد : ۱

سنه : ۱ ۱ جمادی الآخر ۱۳۳۵ جمعه ایرتسی ۲۴ مارت ۱۹۱۷ نومرو ۲۱

کملیت بشریه تصورنده شرق ایله غربک فرقی

قارئین کرامه بو خصوصده ایکی مشهور نظریه عرض ایده جکم . لکن کوچوچوک بر مقدمه یه - لطفاً - صبر ایتمه لرینی استرحام ایدرم . فکر تکامل - نیم تحقیقه کوره - ذهن بشرده بیکارجه سنه اول طوغمش بر (عقیده doctrine) در ؛ وقویاً ظن ایدیورم که اول شرقده بلیرمش بر لمعه معرفتدر . (بوددیزم Bouddhisme) اعتقادنده بونک صوفیانه بر شکلی کوره بیلیورز : انسان بویوک بر صبر و ثبات ایله متمادباً اعمال خیریه یه وقف نفس ایدرک بر چوق ادوار متتابعه کچیریور و هردور ، کندیسنه بر (تصفیه purification) ادمانکاهی احضار ایتدیکندن طولایی ، (کملیت perfection) مرتبه سنه واصل اوله بیلیمک ایچون انسانک - بهمه حال - بوصفحات تکاملدن علی التدریج کچمه سی لازمکیور . کچه بیلیرسه بارکاه الوهیت کیره رک (مقربین) دن صایلیور . نهایت (بوددا) ایله بکوجود اولویور که (نیروانا = فنا فی الله) بودر . بونک ایچون ده بهمه حال ، حس و عقلدن تماماً تبری و تجرد ایتمه لی ؛ ثولزدن اول ثوله لی ؛ (هیچ) اولمالی در . بوددیزم اعتقادنجه کملیت هیچه چیقیور ! . . .

بوتون غرب عالمنک مهد مدینتی و منبع عرفانی اولان یونان قدیم حکماسنده بوفکر تکاملی - براز باشقه تورلو - کورویورز ؛ حتی (امپادقلس Empedocles) (*) و افلاطونک تکامل نظریه لری بیله یکدیگرتدن فرقلی در : برنجیسی هین زمانده مقتدر بر شاعر دخی اولدوغی ایچون فکرلرینی نظاماً ادا ایتشدی . اعتقادنجه موجوداتک بر (جوهر اصلی) سی واردر که تورلو تورلو شکله کیروب تجلی ایدر . اولاً جمادات شکنده کورونور : طاش ، طوپراق اولور ، مرجان اولور . الی آخره ، صوکره نبات شکلی آلیر ، دها صوکره حیوان و نهایت انسان قیلیغنه کیور . بو اعتقاده صدق ایله مربوط اولان (آمپه دو قله س) ، انسان اولمازدن اول ، دکزده بالیق کی یوزدوکنی ، چایرلرده حیوان کیی اوتلایوب گزدیکنی ، هواده قوش کیی اوچدوغنی ، شعرلرنده نقل ایدیور . بو اعتقاده کوره کملیت کمال صورت و معنویت پیوسته اولویور .

(*) بوفیلسوفلرک هر ایکسی ده شرقده مشهور اولمش ، هله امپادقلسک - پراکنده اوله رقه اخلافه انتقال ایدن - فکرلری ترک اشعار صوفیانه سنه بیله عیناً کچمش در .

برملتک فنی، فلسفه سی آرانیورکن ادبیاتک تمایلی ده کوسترلی در. آرالرنده کی رابطه نک تعینده اجتماعی حیاتک رنگینی و روحنی، شمولی حائر بر سهولتله کوره بیلیرز. بزم شعر و فلسفه من، زمانزه قدر بر حذاده کلیور، یالکز فنی تلفیلره عائد فاصله سز تسلسل ایچون وثائقه محتاجز! ادبیات مورخی، ماضیمزده کی رعشه لری و هیجانی تثبیت ایچون اکثریا وثیقه محرومیتندن شکایتده حقی در. فقط نهایت کنیش یاخود اینجه خطوط ایله معین ادبی تکاملی تعقیب ایدم بیلورز. تکلیف اولونان بر قاچ نوع تصنیفه دائر، ده ایلرینی کوستره بیلدیکمز ایچون تنقید بیله حاضر لایق قابل در. (۱)

فتمزک صفحاتی حقنده بویله بر ادعایه جسارت اولونه ماز، یالکز ریاضیاته، جغرافیا و طبابته عائد کتابلرک هنوز ناچیز رفرستنی تنظیم ایدمه دک، رفعت پاشایی ماضیسیله برابر ایضاح ایچون بیله وثیقه سز چالیشمقدن متولد دهرین بر ادا دویدم. شعر و فلسفه خارجنده، فنی حیاته مفتونیتله یاشامش، بلکه منفرد شخصیتی حائر بر قاچ مؤلفی آنجاق سریع تماشایه تابع کوستره بیله حکم. آراده علم و صنعت تظاهراتی ایچون کوچوک بر مناقشه افقی آچقده قابل در!.

- صوکی وار -

عبد الفیاضه نوری

(۱) تاریخ ادبیات تصنیفی حقنده بر چوق افکاری حاوی بر مقاله، سلیمان شوکت بک طرفندن انظار تنقیده عرض ایدیلر جکدر.

«ترکجه من»

مسائل حاضره لسانیه و ادبیه حقنده مصاحبات و مطالعات

اثر جلال نوری

قطنونیه - جمعیت کتبخانه - ۱۹۱۷

- ۲ -

برنجی مقاله مده، جلال نوری بکک، کچنلرده انتشار ایدن (ترکجه من) اثریله آنجق بر تجربه فکر و قلمده بولونمق ایسته دیکنی، مقدمه دن استخراج ایتدیکمز فقره لرله کوسترمشدم. «ترکجه» مزک مقدمه دن صوکره برنجی بحثی «استقبالده لسان ساده لسه جکمی، ساده لشمیه جکمی؟» مسئله قدیمه سیدر. جلال بک بو مسئله ده آز چوق معلوم اساسلری ایضاح ایتکله برابر، محاکمه و معافله سنده جالب نظر بر یکیلک کوستره ریور. عثمانلی تورک لری لسانک، ابتدالری، بالضروره عربیدن و فارسیدن التقاط کلمات و تراکیبه، مغلق بر شکل آلدیغنی، شیمدی ایسه ساده لکه کیتدیکنی اثباته غیرت ایدیور. دیورکه:

«اسکی ادبازک سوز سویله یه بیلیمک ایچون تقلیدجیلک ایتهلری الزم و طبعی ایدی... بر طاقمز اسلافه عجم متصاف ویا مقلدی دیورلر و بونلری ملتپروز اولماقله اتهام ایدیورلر. بو خطادر. بالعکس، مثلاً فضولیدن بویوک بر تورک ملتپزوری کوچ بولنور. فضولی مبرحوم لسانی هان هان احداث ایدرجه سنه بر همت، حتی بر جلادت کوستردی. فضولی بویوک، زیاده سیله بویوک بر تورکدر... بر طاقم متفکرلر من دیورلرکه قدما ملت پرورلکدن خبردار دکل ایدیلر؛ بوکا اولانجه قوتمزله پروتستو ایدهرز... عرب، عجم، روم و حتی فرنک نفوذلری ومدنیتی، بزم اوان تشکلمزده بک قوتلی، بزم نفوذ و مدنیتمز ایسه غایت نحیف ایدی. اگر اجداد ملتیرینی مدرک اولماسه ایدیلر بزم سهولتله عربلاشیر، روملاشیر و فرنکله شیر ایدک...»

شو سطرلرده کوریلور که محرر، عثمانلی تورکارینک، فائق بر مدنیت و ادبیات اورتاسنده قالویرره رک، لسانلرینه بالضروره دیگر لسانلردن کلیتله کله لر و ترکیب لر آلدق لری فکرنده در. بو نظریه یه اشتراک ایتمه مک ممکن دکدر. چونکه تاریخده، داها یوکسک بر مدنیت ایچنه دوشن بوتون ملتلرده عین حال کورولور. آنجق، جلال داها ایلری کیدیور و «قدمانک فضلہ عرب و عجم نفوذلرینه تابع اولقله فنا ایتمه دکلیخی»، السنه ملتصقه دن اولان اسکی تورکجه یه فارسی و عربی ولایت ایتمه تورکجه مک السنه اثناثیه (ویا مشتقه) پایه سنه چیقدهغنی ادھایله یور. اسکی تورکجه مک عربی و فارسی سایه سنده برخیل وسعت و الاستیقیت پیدا ایتدیکنی اعترافله برابر، آرزو ایدردم که جلال، لسانمک عربی و فارسی مک وصایتی سایه سنده السنه مشتقه میاننه داخل اولدینی ادعاسنی بزه «تهقینک» بر طرزده اثبات ایتسون. بو دعوا پک مهمدر و برخیل سندات ایستره بکا قالیرسه - بوتون عربی و فارسی حمله سنه رغماً - تورکجه مک چاتیسی اوقدر بارز و قوتلیدر که اوله قولایچه «السنه اثناثیه» میاننه داخل اولاماز و اولاماشدر.

جلال، اثرینک داها ایلریسنده «عثمانلی تورکجه سی هانکی عائله لسانیه یه منسوبدر؟» سرلوحه لی بحثنده، اوج بویوک زمره یه آیریلان السنه حقنده ایضاجات ویردکن و بریرده کوردیکی و «تورکجه یی السنه التصاقیه مک بارز اتمودجی عد ایدن» فرانسجه بر فقره یی قطعاً رد ایلدکن صوکره، «... غرب ویا عثمانلی تورکجه سی عربجه ایلد ازدواج ایتدیکندن و بلکه کلماتک یوزده سکساتی، بوکلماتک بالجمله تصریفات و ترکیباتی اوندن آلمقله السنه لصوقیه دن چیقوب، السنه اثناثیه زمره سنه

داخل اولور... السنه لصوقیه مک تورانی قسمنه منسوب ایکن عربجه یه تمثیل ایدیور. «ادعاسیه بومبسته تکرار تماس ایلدور. حتی ادعاسنه دلیل سردی احتیاجنی ده حس ایدره رک دیور که: «بوکون مجردات و معنویاته عائد توران لهجه لرندن بر کله آلوده عثمانلی تورکجه سنه ادخال ایتلک ایسترسه ک صوغوق دوشهر. او کله (اجنبی) قالیر. حالبوکه عربجه دن آلدیغمز اک نادر و غیر مأثوس برلفظی قوالانابیلیرز و آز وقتده بو کله عثمانلی تابعیتنی احرار ایدره...»

«ترکجه من» محررینک، لسانک ساده لشمه سی مسئله سنندن بحث ایدرکن کیریشدیکی بو «تورکجه مک السنه ملتصقه دن چیقوب السنه مشتقه زمره سنه دخول و تمثیل» مسئله سننده طمحه حکم ویره بیلیمک ایچون (فیلولوغ - فن لسان شناسی متخصصی) اولق لازمدر. جلال بکا دعواسنی اثبات صد دنده ایراد ایتدیکی دلائلک کافی اولمادینی ایسه میدانده در. تورکجه مک عربی و فارسیدن حتی فضلجه کلمات استعاره ویا تملک ایتمه، ظرافت و رقت قازانقله، درحال السنه اثناثیه زمره سنه داخل اولویره جکنه دوغروسی بن اینانامایورم. زیرا هر لسانک اجنبی کله لر قارش بر قابلیت هضم و تمثیل واردر که بو، قولایچه ممکن الايضاح دکدر. علی الاطلاق، بو کونکی تورکجه من عربجه دن کله قبول ایدر، فقط اسکی تورکجه دن کله قبول ایتز ویا شو یولده کله لر آلیر، بو طرزده کله لر آلاماز دیمک چوق مشکلدر.

نیته کیم جلال بکده اثرینک «ایجاد کلمات و تلقی عامه» بحثنده بویولده مطالعات یوروتیور: «میدانده تیمور باش بر کتاب کورو یورسکز: سلیمان چلینک مولدی، اومیر و سکا ایلپادی، فردوسینک شهنامه سی. بونلر زمانلرینه غلبه ایتشلر، معارض و منقدلرینه غلبه ایتشلر...، یچون نه دن؟ بونلردن ده کوزل یازلمش آثار یوقی؟ - اوهت، وار - او حالده یچون بو ارلر پایدار اولمش؟ کیم بیلیر... خلقک طبیعتی، مزاجی، خلقی، اعتیادی، خویشلنی اوقدر آکلاشیلماز مسائلدر که هر زمانده و هر مکانده بونلری بیلمه دن، شو اثر مظهر بقا اولدی، شو اولامادی، چونکه سببی بودر، دیمک براز صافدرونلق اولسه کرکدر.»

« . . . کلمات ده عینیه آثار کیدر . کورورسکز که کوزمل ، لزوملی بر کله قبولگاه عامه به عرض ایدیلیر و هیچ بر تأثیر اجرا ایتهدن اونوتولور ، کیدر . . . لسانلرک بر دور تشکی واردر ، او آنده ایجاه ایدیلن کلماتک اکثریسی هضم ایدیلیر . لکن آندن صوکره بر دور توقف کلیر ، نشوونما طورور . . . تورکجه من تأسس زمانی چوقدن ، حق عثمانلیرک ظهورندن اول ، سلجوقیلر عهدنده کچمشدر . بوکون تورکجه به کمال سربستی ایله ایسته دیکمزی قبول ایتدیرمه یز . جلالک کندی قلیندن جیقان بو سوزلره کوره ، دیمک که هر لسان کی تورکجه نکه ده برقابلیت هضمیه سی واردر . لسانک الیوم تعقیب ایتیکده اولدینی دور تکاملده اسکی تورکجه دن آلتوب احیا ایدیلش متروکات ده بولونور ؛ عربجه و فارسیدن حتی آوروپا لسانلرندن یکی کله لرده بولونور . (درنک ، یورد ، صایی ، کوچ) کی ابتداری بزه اغرب کلن برخیلی اسکی تورکجه کله لر برقاچ سنه در یرلشدی ، طوتدی . بوقیلان برخیلی عربجه و فرنکجه کله لرده وار که لسان قبول وهضم ایتدی . فقط (غواصه ، دراجه) کی یجه عربی ومثلا طیاره مقامنده (اوچقاچ) نوعندن بر طاقمده تورکجه کله لر وار که بونلری لسان قبول ایدمه دی . شو حالده جلال بکک (لسانمزک عربی کله لری سهولته قبول ایتمه سی) معیاری نروده قالیر ؟ و بناء علیه تورکجه نکه السنه انثنائی زمره سنه داخل اولدیغنه نصل قناعت ایدمه یلیرز ؟

برده جلال بکک یوقاریده آلتی چیزه رک کوستردیکم جمله سنی اخطار ایتک ایسته یورم . تورکجه من عربی کلماتک « بالجملة تعریفات و ترکیباتی » آلمشیدر ؟ هیچ ظن ایتم . حتی اولجه آلدینی برچوق ترکیبلری ، جملری و تشبیه لری ، مفعوللری ، اسم مکانلری ، حرف تعریفلری و سائرهی بیله بوکون - تعبیر معذور کورولسون - قوصیور ، اونوتیور . الحاصل دیمک ایستویورم که ، تورکجه منک عربی و فارسی و آوروپائی کله لر مخلوط و مألوف اولماسی ، لسانمزی السنه مشتقه عدادینه داخل ایدمک برعاملیدر ؟ بونده پک مترددم . بجه ، لسانمز ایجه لیر ، زنکینه شیر ، کوزلله شیر ، فقط اصلنی و بنیه سنی محافظه ایدر .

جلال بک ، عثمانلی تورکجه سنک ساده لکه یورودیکنی بالطبع تصدیق ایدیور . فقط ساده . لکدن مقصد ، بساطت دکلدیر . عوام و خواص لسانلری آره سنده فرق بر اقامیه حق بر ساده لک ، عربی و فارسی کله لری آتمی دکلدیر . آنجق الفاظه عائد اغلاقات و تصنعک ترکی ایله ، لسانک کسب وضوح ایتمه سی ساده لکدر . بو خصوصده محرر محترمه آرامده اختلاف نظر یوق . یالکز کوچوچک برفرقز اولابیلیر که : بن لسانمزک حتی بوکونکی عربی و فارسی حوله سندن بر قسمی ده ترک ایدمک قیاسنده م . عوام و خواص لسانی دائماً فرقلی اولاجقسه ده عجباً بوفرقتی بوکونکی قدرمی قالاچق ؟ یوقسه آزالاجقمی ؟ بنم ظنمجه خیلی آزالاجقدر . لسان اجنبی الاصل کله لری ده زیاده تعجین ایدمک ، کندیسنه بکزه توب قاتیشدر اچقدر . بوکونکی روش اونی کوسته ریور . بالطبع صرف فنی و علمی اصطلاحات بمحزندن خارجدر . علی العاده ادبیات لسانیله عوام لسانندن بحث ایدیورز . مقاله اوزادی ، « تورکجه من » ک دیگر مباحثی کله چک مقاله مده تدقیق ایتک ایسته یورم .